

48/2010

Puolustuskyvyttöntä henkilöä
koskevien raiskaussäännösten
muuttaminen

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Puolustuskyvyttöä henkilöä koskevien raiskaussäännösten muuttaminen

9.6.2010

Julkaisun nimi	Puolustuskyvyttöntä henkilöä koskevien raiskaussäännösten muuttaminen		
Tekijä	Jan Törnqvist		
Oikeusministeriön julkaisu	Mietintöjä ja lausuntoja	Sarjanumero	48/2010
OSKARI numero	OM 7/41/2010	HARE numero	OM013:00/2010
ISSN-L	1798-7091		
ISSN (nid.)	1798-7091	ISSN (PDF)	1798-7105
ISBN (nid.)	978-952-466-980-1	ISBN (PDF)	978-952-466-981-8
Asia- ja avainsanat	seksuaalirikokset, raiskaus, seksuaalinen hyväksikäyttö, pakottaminen seksuaaliseen tekoon		
Tiivistelmä	<p>Oikeusministeri antoi 31.3.2010 oikeustieteen lisensiaatti Jan Törnqvistille tehtäväksi laatia ehdotus rikoslain raiskausta koskevan pykälän tarkistamiseksi sekä tekemään raiskausrikoksia koskeviin säännöksiin muitakin muutoksia, joita sääntelyn johdonmukaisuus edellyttää.</p> <p>Ehdotuksessa ehdotetaan, että raiskauksesta tuomittaisiin myös se, joka on sukupuoliyhteydessä sellaisen puolustuskyvyttömän henkilön kanssa, jonka puolustuskyvyttömyyttä tekijä ei ole aiheuttanut. Nykyisin tekijä tuomitaan raiskauksesta vain, jos hän itse on aiheuttanut puolustuskyvyttömyyden. Lisäksi ehdotetaan, että seksuaalisen teon tekeminen puolustuskyvyttömälle henkilölle rangaistaisiin pakottamisena seksuaaliseen tekoon riippumatta siitä, mikä on tekijän osuus puolustuskyvyttömyyden syntyyn.</p>		

9.6.2010

Publikationens titel   Ändring av våldtäktsbestämmelserna som gäller försvarslösa personer

Författare   Jan Törnqvist

Justitieministeriets publikation   Betänkanden och utlåtanden   **Serienummer**   48/2010

OSKARI nummer   JM 7/41/2010   **HARE nummer**   JM013:00/2010
ISSN-L   1798-7091
ISSN (häft.)   1798-7091   **ISSN (PDF)**   1798-7105
ISBN (häft.)   978-952-466-980-1   **ISBN (PDF)**   978-952-466-981-8

Sak- och nyckelord   sexualbrott, våldtäkt, sexuellt utnyttjande, tvingande till sexuell handling

Referat   Justitieministeriet gav 31.3.2010 juris licentiat Jan Törnqvist i uppdrag att utarbeta ett förslag till ändring av paragrafen om våldtäkt i strafflagen och att även göra de andra ändringar i bestämmelserna om våldtäktsbrott som behövs för att regleringen ska vara konsekvent.

Enligt förslaget ska även den dömas för våldtäkt som har samlag med en försvarslös person utan att själv ha försatt honom eller henne i försvarslöst tillstånd. I dag döms gärningsmannen för våldtäkt endast om han eller hon själv har försatt offret i försvarslöst tillstånd. Det föreslås dessutom att en sexuell handling med en försvarslös person ska bestraffas som tvingande till sexuell handling, oberoende av om gärningsmannen har försatt offret i det försvarslösa tillståndet eller inte.

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö antoi 31.3.2010 allekirjoittaneelle tehtäväksi laatia ehdotus hallituksen esitykseksi, jonka mukaan sukupuoliyhteyden harjoittamista rikoslain 20 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettun puolustuskyvyttömän henkilön kanssa pidettäisiin raiskauksena. Toimeksianto ei estänyt tekemästä raiskausrikoksia koskeviin rangaistusäännöksiin muitakin muutoksia, joita sääntelyn johdonmukaisuus edellyttää.

Toimeksiannon mukaisesti esitysehdotuksessa ehdotetaan rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin muuttamista siten, että sen mukaan raiskauksena pidettäisiin kaikkia niitä tilanteita, joissa harjoitetaan sukupuoliyhteyttä puolustuskyvyttömän henkilön kanssa riippumatta siitä, mikä on tekijän osuus puolustuskyvyttömyyden aiheuttamisessa ja siitä, onko puolustuskyvyttömyys tilapäistä vain pysyväisluonteista. Lisäksi, yhdenmukaisesti sen kanssa, mitä raiskausrikoksesta säädetäisiin, ehdotetaan että luvun 4 §:ssä tarkoitettuna pakottamisena seksuaaliseen tekoon arvioitaisiin kaikki tilanteet, joissa puolustuskyvyttömälle henkilölle tehdään seksuaalinen teko. Muutos tehtäisiin lisämällä mainittuun pykälään uusi 2 momentti.

Rikoslain 20 luvun 5 §:n 2 momentti, jossa kriminalisoidaan sukupuoliyhteyden harjoittaminen sellaisen puolustuskyvyttömän henkilön kanssa, jonka puolustuskyvyttömyyttä tekijä ei ole aiheuttanut tai seksuaalisen teon tekeminen tällaiselle henkilölle, ehdotetaan kumottavaksi.

Helsingissä 30 päivänä huhtikuuta 2010

Jan Törnqvist

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	11
YLEISPERUSTELUT	12
1 Nykytila.....	12
1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	12
1.2 Pohjoismaiden lainsäädäntö	14
1.3 Tiivistelmä puolustuskyvyttömyystilanteiden sääntelystä raiskausrikoksissa.....	17
2 Nykytilan arviointi, esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	17
3 Esityksen vaikutukset	19
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	20
1 Lakiehdotuksen perustelut	20
2 Voimaantulo.....	22
3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	22
LAKIEHDOTUS	23
LAGFÖRSLAG	25

**Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslain
20 luvun 1, 3, 4 ja 5 §:n muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Raiskauksesta tuomitaan nykyisin se, joka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää tällaista väkivaltaa, sekä myös se, joka saattaa toisen kykenemättömäksi puolustamaan itseään ja käyttää hyväksi tämän puolustuskyvyttömyyttä ollakseen sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan. Rangaistus on vankeutta vähintään yksi vuosi ja enintään kuusi vuotta. Se, joka käyttää hyväksi sellaisen henkilön puolustuskyvyttömyyttä, jota hän ei itse ole aiheuttanut, olemalla sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan, tuomitaan nykyisin seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Esityksessä ehdotetaan, että myös viimeksi mainitut teot määriteltäisiin raiskaukseksi, jolloin niiden vähimmäisrangaistus nousisi 14 päivästä yhteen vuoteen vankeutta ja mahdollisuus tuomita sakkoon poistuisi. Lisäksi ehdotetaan, että seksuaalisen teon tekeminen puolustuskyvyttömälle henkilölle rangaistaisiin pakottamisena seksuaaliseen tekoon riippumatta siitä, mikä on tekijän osuus puolustuskyvyttömyyden syntyyn. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen tultua hyväksytyksi ja vahvistetuksi.

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Raiskaus. Raiskausrikoksista säädetään rikoslain seksuaalirikoksia koskevassa 20 luvussa, joka on kokonaisuudessaan uudistettu vuonna 1999 (563/1998). Uudistuksen yleisenä tavoitteena oli aikuisten osalta seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaaminen.

Raiskausrikokset on rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun lainkirjoitustavan mukaan porrastettu kolmeen tekomuotoon, raiskaus (1 §), törkeä raiskaus (2§) ja pakottaminen sukupuoliyhteyteen (3§). Lisäksi luvun 4 §:ssä kriminalisoidaan pakottaminen seksuaaliseen tekoon ja 5 §:ssä seksuaalinen hyväksikäyttö.

Raiskauksesta tuomitaan se, joka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa. Rangaistus on vankeutta vähintään yksi vuosi ja enintään kuusi vuotta. Myös se tuomitaan raiskauksesta, joka saatettuaan toisen tiedottomaksi taikka pelkotilaan tai muuhun tilaan, jossa hän on kykenemätön puolustamaan itseään, käyttämällä puolustuskyvyttömyyttä hyväkseseen on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan. Tiedottamaksi saattaminen voi tapahtua esimerkiksi huumaamalla toinen siten, että tämä menettää tajuntansa unilääkkeen, alkoholin tai muun huumaavan aineen nauttimisen johdosta. Rangaistavuus edellyttää, että uhri on todella puolustuskyvytön eikä vain esimerkiksi huumaavan aineen vaikutuksen alainen. Säännös ei edellytä, että tekijällä jo saattaessaan toisen puolustuskyvyttömäksi olisi ollut tarkoituksenaan olla sukupuoliyhteydessä tämän kanssa. Riittää, että tekijä on saattanut uhrin puolustuskyvyttömään tilaan. Jos sitä vastoin osapuolet yhdessä ovat nauttineet alkoholia siten, että toinen on nukahtanut ja toinen heistä sitten ryhtyy harrastamaan sukupuoliyhteyttä nukahtaneen kanssa, tekoa ei pidetä raiskauksena, vaan se arvostellaan 5 §:n 2 momentin mukaisena seksuaalisena hyväksikäyttönä.

Jos raiskauksessa 1) aiheutetaan toiselle tahallisesti vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, 2) rikoksen tekevät useat tai siinä käytetään erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä, 3) rikos tehdään erityisen raa´alla tai nöyryyttävällä tavalla tai 4) käytetään ampuma- tai teräasetta tai muuta hengenvaarallista välinettä taikka muuten uhataan vakavalla väkivallalla ja raiskaus on myös kokonaisuutena arvostellaan törkeä, tekijä tuomitaan törkeästä raiskauksesta vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Raiskausrikoksen lievin tekomuoto on kysymyksessä, jos raiskaus, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vähäisyys, taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty. Tällöin tuomitaan pakottamisesta sukupuoliyhteyteen vankeutta vähintään 14 vuorokautta ja enintään kolme vuotta. Sakko ei sisälly rangaistusasteikkoon.

Raiskausrikosta koskevat säännökset koskevat vain sukupuoliyhteyden harjoittamista. Sukupuoliyhteyden legaalimääritelmä on luvun 10 §:n 1 momentissa. Sen mukaan su-

kupuoliyhteydellä tarkoitetaan sukupuolielimellä tapahtuvaa tai sukupuolielimeen kohdistuvaa seksuaalista tunkeutumista toiseen kehoon. Vaginaalisen ja anaalisen sukupuoliyhteyden lisäksi tarkoitetaan oraalista sukupuoliyhteyttä (Lappi - Seppälä, Rikosoikeus 2008, s. 426).

Pakottaminen seksuaaliseen tekoon. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaaminen muulla tavalla kuin sukupuoliyhteydellä rangaistaan pakottamisena seksuaaliseen tekoon. Tästä rikoksesta tuomitaan se, joka pakottaa toisen ryhtymään muuhun seksuaaliseen tekoon kuin sukupuoliyhteyteen tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi, jos teko olennaisesti loukkaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Rangaistus on vankeutta vähintään 14 vuorokautta ja enintään kolme vuotta. Edellä mainitun 10 §:n 2 momentissa olevan legaalimääritelmän mukaan seksuaalisella teolla tarkoitetaan sellaista tekoa, jolla tavoitellaan seksuaalista kiihotusta tai tyydytystä ja joka on tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteen huomioon ottaen seksuaalisesti olennainen. Esimerkiksi toisen sukupuolielimen hyväilyä (Lappi - Seppälä s. 434) tai ns. suuseksin harjoittamista, johon ei liity penetraatiota, arvostellaan seksuaalisena tekona. Korkein oikeus on kielisuudelmia koskevassa ratkaisussa 2005:93 tulkinnut seksuaalisen teon käsitettä.

Seksuaalinen hyväksikäyttö. Seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan luvun 5 §:n 2 momentin mukaan se, joka käyttämällä hyväksi sitä, että toinen on tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden tai muun avuttoman tilan takia kykenemätön puolustamaan itsensä tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan tai saa hänet ryhtymään muuhun hänen seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi. Sanamuotonsa mukaan lainkohta koskee sekä niitä tilanteita, joissa tekijä itse on aiheuttanut puolustuskyvyttömyyden että niitä, joissa hän käyttää hyväksi sellaisen henkilön puolustuskyvyttömyyttä, jota hän ei ole aiheuttanut. Perustelujen mukaan säännös koski vain viimeksi mainittuja tilanteita (HE 6/1997 s.180/I ja Lappi - Seppälä s. 438). Rangaistus on sakkoa tai vankeutta vähintään 14 vuorokautta ja enintään neljä vuotta.

Käytäntö. Poliisin tietoon tulleiden raiskausrikosten määrä on viime kymmenen vuoden aikana kaksinkertaistunut. Vuonna 2008 poliisin tietoon tuli 915 tapausta. Poliisille ilmoitetut rikokset eivät kuitenkaan anna oikeaa kuvaa raiskausrikosten määrästä, koska vain pieni osa rikoksista tulee poliisin tietoon eikä edellä mainittu tietoon tulleiden rikosten määrän kasvu myöskään välttämättä johdu rikosten määrän faktisesta kasvusta. Muun muassa ilmoitusalttiuden muutokset voivat selvittää tietoon tulleiden rikosten määrän vaihteluja.

Vain pieni osa poliisille ilmoitetuista raiskausrikoksista johtaa tuomioon; arviolta joka viides poliisille ilmoitettu raiskausrikos johtaa rangaistukseen (Tapio Lappi - Seppälä, Muistio 10.3.2010). Rikosilmoitukset karsiutuvat pois prosessin kaikissa vaiheissa. Esimerkiksi kun poliisille vuonna 2008 tehtiin 915 rikosilmoitusta, samana vuonna syyttäjälle siirtyi vain 574 tapausta ja tuomiota oli 131. On kuitenkin huomattava, että edellä mainitut luvut eivät välttämättä koske samaa vuotta, koska tapausten käsittelyssä voi olla huomattaviakin viiveitä, jolloin osa vuoden aikana poliisin tietoon tulevista rikoksista vasta seuraavana vuonna siirtyy syyttäjälle ja edelleen käsiteltäväksi tuomioistuimessa.

Suurin osa poliisin tietoon tulleista raiskauksista koskee rikoslain 20 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja raiskauksia. Poliisin tietoon tulleita rikoksia koskevista tilastoista ei ilmene, kuinka monessa tapauksessa poliisin tietoon tulleissa raiskausrikoksissa on ollut kysymys puolustuskyvyttömän henkilön raiskaamisesta (1 §:n 2 mom.) tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä (5 §:n 2 mom.). Todennäköisesti osassa raiskaustapauksista voi olla kysymys alkoholin nauttimisen johdosta puolustuskyvyttömän naisen raiskaamisesta. On viitteitä myös siitä, että uhria on voitu huumata huumausaineilla (Ks. Heini Kainulainen: *Raiskattu? Tutkimus raiskausten käsittelemisestä rikosprosessissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja* 212 s. 54).

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen selvityksen mukaan alioikeuksissa tuomittiin vuonna 2000 -2002 rangaistukseen raiskauksesta tai sen yrityksestä 79 tapauksessa, törkeästä raiskauksesta tai sen yrityksestä 22 tapauksessa, pakottamisesta sukupuoliyhteyteen tai sen yrityksestä 4 tapauksessa, pakottamisesta seksuaaliseen tekoon 9 tapauksessa ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä 6 tapauksessa (Tapio Lappi-Seppälä & Ville Hinkkanen: *Selvityksiä raiskausrangaistuksista ja rangaistuskäytännön yhtenäisyydestä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja* 61 Liite 2).

1.2 Pohjoismaiden lainsäädäntö

Norja

Raiskausta koskevat säännökset ovat straffeloven seksuaalirikoksia koskevassa 19 luvussa, joka on uudistettu kokonaisuudessaan vuonna 2000. Uudistuksen yleisenä tavoitteena oli toisaalta nykyaikaistaa ja yksinkertaistaa rangaistussäätely ja toisaalta tehostaa lasten ja naisten suojaa seksuaalisilta loukkauksilta (Ot.prop. nr.28 1999 - 2000 s. 1). Raiskauksesta (voldtekt) säädetään lain 192 §:ssä. Raiskaus on porrastettu kolmeen tekemuotoon. Perussäännöksen mukaan rangaistaan sitä, joka hankki itselleen seksuaalista kanssakäymistä (seksuell omgang) väkivallalla tai uhkaavalla käytöksellä taikka harjoittaa seksuaalista kanssakäymistä henkilön kanssa, joka on tiedoton (bevisstlös) tai muusta syystä kykenemätön vastustamaan tekoa taikka väkivallalla tai uhkaavalla käytöksellä saa uhrin harjoittamaan seksuaalista kanssakäymistä jonkun toisen henkilön kanssa tai tekemään itselleen vastaavia tekoja. Rangaistus on vankeutta vähintään 14 päivää ja enintään kymmenen vuotta.

Käsitteellä ”seksuell omgang” tarkoitetaan paitsi vaginaalista tai anaalista sukupuoliyhteyttä myös lähinnä sellaisia tekoja, joita Suomen rikoslain 20 luvussa lähinnä pidetään seksuaalisina tekoina (Ot.prop. 3.1.2.).

Raiskauksen vähimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, jos seksuaalinen kanssakäyminen on sukupuoliyhteys (samleje) tai jos tekijä itse on aiheuttanut sen, ettei uhri pysty vastustamaan tekoa. Sukupuoliyhteys on määritelty lain 206 §:ssä ja vastaa pääpiirteissään Suomen rikoslain 20 luvun määritelmää.

Ns. avuttomuustiloista säädettiin vanhan lain mukaan erillisessä säännöksessä, jonka enimmäisrangaistus oli viisi vuotta vankeutta. Jos tekijä itse oli aiheuttanut avuttomuustilan, vähimmäisrangaistus oli yksi vuosi vankeutta. Uuden lain mukaan ns. avutto-

muustilanteita koskeva sääntely siis siirrettiin raiskauspykälään, jolloin enimmäisrangaistus ankaroitui. Vähimmäisrangaistus taas ankaroitui niissä tapauksissa, joissa tekijä oli itse aiheuttanut avuttomuustilan. Perustelujen mukaan näitä tapauksia voidaan pitää erityisen paheksuttavina (straffverdige) (Ot.prop. 4.3.4.3.).

Vankeutta enintään 21 vuotta tuomitaan muun muassa, jos useat yhdessä raiskaavat uhrin, tai jos raiskaus on tehty erityistä kipua aiheuttavalla tai erityisen loukkaavalla tavalla.

Lain 193 §:ssä säädetään lisäksi rangaistus sille, joka harjoittaa seksuaalista kanssakäymistä henkilön kanssa käyttämällä hyväksi tämän psyykkistä sairautta (psykiske lidelse) tai psyykkistä kehitysvammaisuutta (psykisk utviklingshemming). Rangaistus on vankeutta vähintään 14 päivää ja enintään viisi vuotta.

Toisin kuin muissa Pohjoismaissa myös eräät törkeästä huolimattomuudesta (grov uaktomhet) tehdyt raiskausteot ovat rangaistavia enintään viiden tai kahdeksan vuoden vankeudella.

Ruotsi

Raiskausta koskevat säännökset ovat Brottsbalkenin seksuaalirikoksia koskevassa 6 luvussa, joka on kokonaisuudessaan uudistettu vuonna 2005. Uudistuksen tavoitteena oli parantaa suojaa sukupuolisia loukkauksia vastaan sekä edelleen vahvistaa seksuaalista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta.

Raiskauksesta (våldtäkt) säädetään luvun 1 §:ssä. Raiskaus on porrastettu kolmeen tekemuotoon, raiskaukseen ja törkeään raiskaukseen sekä lievään tekemuotoon, jolla laisssa ei ole omaa nimitystä. Raiskauksesta tuomitaan vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi ja törkeästä raiskauksesta vähintään neljäksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Rikoksen lievästä tekemuodosta tuomitaan vankeutta vähintään 14 vuorokautta ja enintään neljä vuotta.

Raiskauksesta tuomitaan ensinnäkin se, joka pahoinpitelemällä tai muutoin väkivallalla taikka uhkaamalla rikollisella teolla pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen taikka pakottaa tekemään tai sietämään muunlaisen seksuaalisen teon (seksuell handling), joka ottaen huomioon loukkauksen laatu ja olosuhteet muutoinkin on rinnastettavissa sukupuoliyhteyteen. Toisin kuin rikoslain 20 luvussa sukupuoliyhteydellä (samlag) tarkoitetaan yksinomaan vaginaalista sukupuoliyhteyttä. Sukupuoliyhteys ei – toisin kuin Suomessa – edellytä penetraatiota, vaan riittää, että miehen ja naisen sukupuolielimet ovat koskettaneet toisiinsa. Seksuaalisella teolla tarkoitetaan muita tekoja, joiden tarkoituksena on herättää tai tyydyttää toisen tai kummankin osapuolen sukupuoliyhteyttä, esimerkiksi samaa sukupuolta olevien henkilöiden välistä sukupuoliyhteyttä sekä tekoja, joita myös Suomen rikoslain mukaan pidetään seksuaalisena tekona (Holmqvist, Lena, Brottsbalken. En kommentar (Kap. 1 – 12). Stockholm 2009. Supplement 22 juli 2009, 6:7-8).

Toiseksi raiskaussäännöksen alaisuuteen kuuluvat myös avuttomuustilanteet. Raiskauksesta tuomitaan nimittäin myös se, joka harrastaa sukupuoliyhteyttä toisen kanssa tai

tälle tekee sukupuoliyhteyden rinnastettavissa olevan seksuaalisen teon käyttämällä sopimattomalla tavalla (otillbörligt) hyväksi, että toinen tajuttomuuden, unen, päihtymyksen tai muun huumeen vaikutuksen, sairauden, ruumiinvamman, psyykkisen häiriön vuoksi tai muusta syystä ottaen huomioon olosuhteet on avuttomassa tilassa. Rangaistusvastuulle on samantekevää, miten avuttomuus on syntynyt ja onko avuttomuus tilapäistä vai ei. (Brottsbalken. Supplementet 6:11). Säännös siis tarkoittaa myös tapauksia, joissa tekijä ei itse ole aiheuttanut esimerkiksi uhrin humalatilaa. Aikaisemman lainsäädännön mukaan tällaisia tekoja ei pidetty raiskauksena, vaan lievemmin rangaistavana seksuaalisena hyväksikäyttönä. Lainmuutoksen perustelujen mukaan vaikka mitään väkivaltaa tai pakkoa ei ole käytetty, niin seksuaalinen loukkaus voi olla yhtä vakava kuin väkisinmakaamisessa (Proposition 2004/05:45. En ny sexualbrottslagstiftning. S. 47 – 49).

Sillä, että hyväksikäytön pitää olla ”otillbörligt”, on muun muassa haluttu korostaa, että myös psyykkisesti sairailta ja kehitysvammaisilla on oikeus sukupuolielämään (Brottsbalken. Supplement 6:12).

Jos raiskausrikosta ottaen huomioon rikokseen liittyvät olosuhteet on pidettävä vähemmän törkeänä (mindre grovt), tuomitaan raiskauksesta lievemmän asteikon mukaan vankeutta vähintään 14 vuorokautta ja enintään neljä vuotta. Säännös on tarkoitettu sovellettavaksi normaalitapauksista selvästi poikkeavissa olosuhteissa. Perustelujen mukaan säännöstä voidaan soveltaa esimerkiksi, jos tekijä on harjoittanut sukupuoliyhteyttä nukkuvan henkilön kanssa siten, että osapuolten sukupuolielimet ovat vain koskettaneet toisiinsa ilman että mitään penetraatiota olisi tapahtunut (Prop. 2004/05:45 s. 53). Korkein oikeus on tuominnut vähemmän törkeästä raiskauksesta tapauksessa, jossa mies oli työntänyt sormensa nukkuvan naisen vaginaan, mutta välittömästi lopettanut toimintansa, kun nainen oli herännyt ja protestoinut (NJA 2008 s. 482 I). Hovioikeuskäytännössä säännöstä on sovellettu tapaukseen, jossa mies oli hyväksikäyttänyt nukkuvaa naista viemällä peniksensä kerran naisen vaginaan ja välittömästi lopettanut teon, kun nainen oli herännyt ja protestoinut (RH 2008:41).

Brottsbalkenin 6 luvun 2 §:ssä säädetään rangaistus sille, joka muissa kuin 1 §:n 1 kapaleessa tarkoitetuissa tapauksissa (raiskaus) laittomalla pakolla saa toisen tekemään tai sietämään seksuaalisen teon. Pakottamiseen rinnastetaan se, että tekijä käyttää hyväksi toisen avutonta tilaa. Rangaistus on vankeutta vähintään 14 päivää ja enintään kaksi vuotta.

Tanska

Raiskauksesta säädetään straffeloven 24 luvussa, joka koskee sukupuolisiveellisyyteen kohdistuvia rikoksia. Perussäännös on luvun vuodelta 1981 olevassa 216 §:ssä, jonka rangaistusasteikkoa on ankaroitettu vuonna 2002. Pykälän mukaan raiskauksesta (voldtekt) tuomitaan se, joka hankkii itselleen (tiltvinger sig) sukupuoliyhteyttä (samleje) käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla väkivallalla. Väkivaltaan rinnastetaan se, että tekijä on saattanut uhrin sellaiseen tilaan, että tämä ei pysty vastustamaan tekoa. Rangaistus on vankeutta vähintään seitsemän päivää ja enintään kahdeksan vuotta. Jos rais-

kaus on ollut luonteeltaan erityisen vaarallinen tai olosuhteet muutoin ovat erityisen raskauttavia (skaerepende), enimmäisrangaistus on 12 vuotta vankeutta.

Sitä, joka hankkii itselleen sukupuoliyhteyttä käyttämällä muuta luvatonta pakkoa (tvang) kuin väkivaltaa tai uhkaamalla väkivallalla, rangaistaan 217 §:n mukaan vankeudella enintään neljä vuotta.

Lain 218 §:ssä säädetään rangaistus sille, joka on avioliiton ulkopuolisessa sukupuoliyhteydessä käyttämällä hyväksi toisen mielisairautta tai henkistä kehitysvammaisuutta (mentale retardering). Rangaistavaa on myös olla avioliiton ulkopuolisessa sukupuoliyhteydessä henkilön kanssa, joka on sellaisessa tilassa, ettei tämä pysty vastustamaan tekoa. Säännös tarkoittaa tapauksia, joissa tekijä ei itse ole aiheuttanut urin puolustuskyvyttöä tilaa (Greve, Kommenteret straffelov. Speciel del, 2005, s. 270). Rangaistus on vankeutta vähintään seitsemän päivää ja enintään neljä vuotta.

Lain 224 §:n mukaan edellä mainituissa säännöksissä sukupuoliyhteyden (samleje) rinnastetaan muu seksuaalinen kanssakäyminen (konslig omgangelse). Edellä mainituissa pykälissä sukupuoliyhteydellä tarkoitetaan vain heteroseksuaalisia tekoja, mutta lain 225 §:n mukaan niitä sovelletaan myös homoseksuaalisiin tekoihin.

1.3 Tiivistelmä puolustuskyvyttömyystilanteiden sääntelystä raiskausrikoksissa

Ns. avuttomuus- tai puolustuskyvyttömyystilanteiden rikosoikeudellinen sääntely on ratkaistu eri tavalla edellä mainituissa kolmessa Pohjoismaassa. Tanskassa avuttomuustilanteissa raiskaussäännöstä voidaan soveltaa vain, jos tekijä itse on aiheuttanut uhrin puolustuskyvyttömyyden. Jos tekijä käyttää hyväksi uhrin muutoin aiheutunutta avuttomuustilaa, tekoa ei pidetä raiskauksena, vaan lievemmin rangaistavana muuna rikoksena. Tanskan lainsäädäntö tältä osin vastaa rikoslain 20 luvussa omaksuttua ratkaisua. Norjassa raiskauksena pidetään myös seksuaalisen kanssakäymisen harjoittamista sellaisen henkilön kanssa, joka esim. tiedottomuuden vuoksi on kykenemätön puolustamaan itseään. Raiskauksen perussäännöksen soveltaminen kuitenkin edellyttää, ettei tekijä ole aiheuttanut puolustuskyvyttömyyttä. Jos tekijä sitä vastoin itse on aiheuttanut puolustuskyvyttömyyden, raiskaustekoon sovelletaan rangaistusasteikkoa, jossa on korotettu vähimmäisrangaistus. Ruotsissa sitä vastoin sekä raiskaussäännös että seksuaalista pakottamista koskeva säännös koskee sekä niitä tilanteita, joissa tekijä on aiheuttanut puolustuskyvyttömyyden että niitä, joissa hän käyttää hyväksi uhrin puolustuskyvyttömyyttä.

2 Nykytilan arviointi, esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Raiskaus ja puolustuskyvyttömyystilanteet. Raiskaukseen voi syylistyä joko pakottamalla toinen sukupuoliyhteyden käyttämällä tai uhkaamalla käyttää henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai saattamalla toinen kykenemättömäksi puolustamaan itseään ja käyttämällä hyväksi tämän puolustuskyvyttömyyttä. Jos tekijä sitä vastoin ei ole saattanut toista puolustuskyvyttömäksi, mutta käyttää hyväksi toisen puolustuskyvyttöä tilaa ollakseen sukupuoliyhteydessä tämän kanssa, hänet tuomitaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Tässä esityksessä ehdotetaan, että mainitusta erottelusta luovuttaisiin ja että

raiskauksena arvioitaisiin myös ne tapaukset, joissa tekijä käyttää hyväksi toisen sellaista puolustuskyvyttömyyttä, jota hän ei ole itse aiheuttanut. Esityksen tavoitteena on siis tältä osin vahvistaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rikosoikeudellista suojaa.

Edellä mainittujen kahden puolustuskyvyttömyystilanteen erilaista rikosoikeudellista arvostelua ei tarkemmin ole perusteltu 20 luvun vuoden 1999 uudistuksessa. Silloin kumotun rikoslain 20 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentissa ollut erottelu on sellaisenaan omaksuttu uudessa lainsäädännössä (HE 6/1997 s. 164/II). Systemaattisesti erottelua voi perustella sillä, että raiskauspykälään on sijoitettu ne tapaukset, joissa tekijä omalla käytöksellään on aiheuttanut sen tilanteen, joka on mahdollistanut toisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksen harjoittamalla sukupuoliyhteyttä tämän kanssa. Ne tilanteet taas, joissa on kysymys yksinomaan puolustuskyvyttömyyden hyväksikäytöstä, säännellään eri säännöksessä. Lievempää rikosoikeudellista arvostelua voidaan myös perustella sillä, että tekijän osoittamaa syyllisyyttä ja sitä kautta teon paheksuttavuutta voidaan pitää pienempänä, jos tekijän syyksi voidaan lukea toisen puolustuskyvyttömyyden hyväksikäyttö siihen verrattuna että tekijä itse myös käytöksellään olisi aiheuttanut uhrin puolustuskyvyttömän tilan.

Jos arvostelun lähtökohdaksi otetaan itse seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus kiinnittämättä huomiota tekijän osuuteen puolustuskyvyttömyyden syihin, edellä mainittua rikosoikeudellista erottelua voidaan arvostella. Seksuaalirikosten suojeluobjekti on seksuaalinen itsemääräämisoikeus ja loukkauksen vakavuus ei välttämättä riipu siitä, onko tekijä aiheuttanut puolustuskyvyttömyyden vai ei. Uhri voi myös kokea seksuaalisen itsemääräämisoikeutensa yhtä syvästi loukatuksi jo sillä perusteella, että tekijä on harjoittanut sukupuoliyhteyttä hänen kanssaan käyttämällä hyväksi hänen puolustuskyvyttömyyttä tilaansa.

Niissä tapauksissa, joissa uhrin puolustuskyvyttömyys johtuu humalasta tai muusta vastaavasta tilasta, voimassa olevan lain erottelu johtaa käytännössä siihen, että esitutkinnaissa ja oikeudenkäynnissä huomio kiinnittyy myös uhrin omaan käytökseen. Itse sukupuoliyhteyden ja humalatilän voimakkuuden ohella voidaan jo tunnusmerkistön valinnassa joutua arvioimaan uhrin omaa osuutta humaltumisesta. Tätä voidaan pitää uhrille kohtuuttomana ja tietoisuus tästä voi olla omiaan vähentämään varsinkin nuorten tyttöjen halukkuutta rikosilmoituksen tekemiseen (ks. Kainulainen emt. s. 54 alaviite 18).

Teon arviointi eri tunnusmerkistön perusteella sillä perusteella, onko tekijä itse aiheuttanut puolustuskyvyttömyyden vai ei, voi käytännössä johtaa hankaliin tulkintaongelmiin sellaisissa tilanteissa, joissa tekijä ja uhri ovat yhdessä nauttineet alkoholia sillä seurauksella, että uhri on ns. ”sammunut” ja tekijä sen jälkeen käyttämällä hyväksi uhrin puolustuskyvyttömyyttä on sukupuoliyhteydessä tämän kanssa. Hallituksen esityksessä tosin todetaan, että sukupuoliyhteyttä henkilön kanssa, joka yhdessä tapahtuneen alkoholin nauttimisen johdosta on nukahtanut, arvostellaan seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan säännöksen mukaan (HE s. 173/II). Käytännössä voi kuitenkin esiintyä vaikeasti ratkaistavia rajatapauksia, joissa esimerkiksi osapuolten ikäeron ja nautitun alkoholimäärän erojen perusteella joudutaan pohtimaan sitä, olisiko sittenkin syytä katsoa, että kysymyksessä on puolustuskyvyttömään tilaan saattamisesta, vaikka päällisin puolin näyttää olevan kysymyksessä yhdessä tapahtunut ryypiskely.

Edellä esitetyillä perusteilla ehdotetaan, että sukupuoliyhteyden harjoittaminen puolustuskyvyttömän henkilön kanssa aina arvosteltaisiin raiskausta koskevan säännöksen perusteella.

Seksuaalisen teon tekeminen puolustuskyvyttömälle henkilölle. Pakottamisesta seksuaaliseen tekoon tuomitaan 20 luvun 4 §:n mukaan se, joka väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen ryhtymään seksuaaliseen tekoon (sukupuoliyhteys pois lukien) tai alitumaan sellaisen teon kohteeksi ja se olennaisesti loukkaa toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Toisin kuin sukupuoliyhteyttä koskevassa raiskaussäännöksessä tässä säännöksessä pakottamiseen ei rinnasteta sitä, että tekijä saattaa toisen puolustuskyvyttömäksi ja käyttämällä hyväksi puolustuskyvyttömyyttä tekee uhrille seksuaalisen teon. Voidaan pitää jonkin verran tulkinnanvaraisena, onko seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva 5 §:n 2 momentti sovellettavissa myös tällaisiin tekoihin. Sanamuotonsa mukaan kyseinen lainkohta, jossa on kysymys sekä sukupuoliyhteydestä tai muusta seksuaalisesta teosta, koskee *kaikkia* niitä tilanteita, joissa tekijä käyttää hyväksi uhrin puolustuskyvyttömyyttä, siis myös sellaisia, joissa tekijä itse on aiheuttanut puolustuskyvyttömyyden. Perustelujen mukaan momentti kuitenkin koskisi sellaisia tapauksia, joissa tekijä käyttää hyväksi toisen sellaista puolustuskyvyttömyyttä tai tahdottomuutta, jota hän ei ole aikaansaanut seksuaalisen hyväksikäytön mahdollistamiseksi (HE 6/1997 s. 179/I). Kun raiskausta koskevassa pykälässä nimenomaan edellytetään, että tekijä on itse aiheuttanut puolustuskyvyttömyyden, voitaisiin ehkä vastakohtaispäätelmällä päätyä siihen, että 5 §:n 2 momentissa olisi kysymys tilanteista, joissa tekijä ei ole aiheuttanut uhrin puolustuskyvyttömyyttä.

Toisin kuin raiskausta koskevassa pykälässä pakottamista seksuaaliseen tekoon koskevassa 4 §:ssä pakottamiseen siis ei rinnasteta sitä, että tekijä saattaa toisen puolustuskyvyttömäksi ja käyttämällä hyväksi tätä tilaa tekee tälle seksuaalisen teon. Jonkin verran tulkinnanvaraisena voidaan pitää sitä, onko 5 §:n 2 momentti sovellettavissa mainitun kaltaisiin tekoihin. Laissa olevan epäselvyyden poistamiseksi ehdotetaan, että pakottamista seksuaaliseen tekoon koskevaan pykälään lisätään momentti, jossa kriminalisoidaan seksuaalisen teon tekeminen puolustuskyvyttömälle henkilölle. Säännös kattaisi sekä ne tapaukset, joissa tekijä on aiheuttanut puolustuskyvyttömyyden että ne tilanteet, joissa hän käyttää hyväksi toisen puolustuskyvyttömyyttä. Tältä osin säännös olisi yhdenmukainen sen kanssa, mitä raiskausta koskevassa säännöksessä ehdotetaan säädettäväksi.

3 Esityksen vaikutukset

Esityksen ehdotukset tulevat pidentämään eräiden nykyisin seksuaalisena hyväksikäytönä tuomittavien rikosten rangaistusaikoja kun ne tulevat arvioitaviksi raiskauksena. Mainittavia taloudellisia vaikutuksia tai vaikutuksia viranomaisten toimintaan esityksellä ei kuitenkaan ole. Tässä esityksessä muutettaviksi ehdotetut rangaistusäännökset ovat sukupuolineutraaleja eikä niihin tältä osin ehdoteta mitään muutosta. Tässä esityksessä tarkoitettujen rikosten tekijät ovat lähes poikkeuksetta miehiä ja uhrin naisia. Muutokset ovat tämän vuoksi omiaan parantamaan naisten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rikosoikeudellista suojaa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

Rikoslain 20 luku. Seksuaalirikoksista

1 §. Raiskaus. Pykälän 2 momentin mukaan raiskauksesta tuomitaan myös se, joka saattuaan toisen kykenemättömäksi puolustamaan itseään käyttämällä hyväksi puolustuskyvyttömyyttä on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan. Momentti ei sitä vastoin koske sitä tilannetta, että tekijä käyttää hyväksi toisen sellaista puolustuskyvyttömyyttä, jota hän ei itse ole aiheuttanut, ollakseen sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan. Tekoa arvioidaan 5 §:n 2 momentin nojalla seksuaalisena hyväksikäyttönä. Yleisperustelujen kohdassa 3 esitetyillä perusteilla ehdotetaan, että myös viimeksi mainittuja tekoja arvioidaisiin raiskauksena.

Edellä mainittu muutos ehdotetaan toteutettavaksi siten, että 5 §:n 2 momentin asiasisältö yhdistettäisiin 1 §:n 2 momenttiin. Muutettavaksi ehdotetun 2 momentin mukaan raiskauksesta tuomittaisiin myös se, joka käyttämällä hyväksi sitä, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan vuoksi on kykenemätön puolustamaan itseään taikka muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoon, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan. Momentin mukaan sillä ei siis olisi merkitystä, onko tekijä aiheuttanut puolustuskyvyttömyyden vai ei. Edellä mainituilla puolustuskyvyttömyyttä osoittavilla tiloilla tarkoitetaan samaa kuin nykyisessä laissa. Tiedottomuus voisi siten johtua unilääkkeistä, alkoholista tai muista huumaavista aineista. Muulla puolustuskyvyttömyydellä tarkoitetaan esimerkiksi lääkkeitä tai huumaavista aineista johtuvaa tahdottomuutta, vaikka uhri ei ole tiedoton. Pelkää estojen löystymistä ei voida pitää puolustuskyvyttömyytenä tai tahdottomuutena, ellei uhri ole muuttunut täysin tahdottomaksi. Myös nukkuma on puolustuskyvyttömyyden, vaikka hän ei ole alkoholin tai muiden huumaavien aineiden vaikutuksen alainen.

Ehdotetun muutoksen käytännön merkitys on muun muassa siinä, että sellaisten puolustuskyvyttömyyttä aiheuttavien pysyväisluonteisten tilojen kuten sairauden tai vammaisuuden hyväksikäyttö sukupuoliyhteyden harjoittamiseksi aina tulisivat arvioitavaksi raiskauksena. Tällöin on säännöstä sovellettaessa pidettävä mielessä, että lainkohdan soveltaminen edellyttää puolustuskyvyttömyyden hyväksikäyttöä. Tältä osin voidaan viitata luvun 5 §:n 1 momentin perusteluihin, jossa todetaan, että ”psykkisesti tai muuten vammaisilla on sama oikeus seksuaalisuhteisiin kuin muillakin eikä näillä säännöksillä rajoiteta tuota oikeutta myöskään silloin kun he ovat laitoshoidossa”.

Ehdotettu muutos johtaa myös siihen, että sukupuoliyhteyden harjoittamista henkilön kanssa, joka ilman tekijän myötävaikutusta tai yhdessä tapahtuneen alkoholin nauttimisen johdosta on nukahtanut, ei enää arvioitaisi seksuaalisena hyväksikäyttönä vaan raiskauksena.

Se, että kaikkia puolustuskyvyttömyystapauksia arvioidaan raiskaussäännöksen nojalla, ei kuitenkaan merkitse sitä, ettei rangaistuksen mittaamisessa olisi mahdollista kiinnittää huomiota tekijän osuuteen puolustuskyvyttömyyden syntyyn muiden tekoon liittyvien piirteiden ohella. Tämä seuraa rikoslain 6 luvun 4 §:ssä olevasta rangaistuksen mit-

taamisen yleisperiaatteesta, jonka mukaan rangaistuksen mittaamisessa on kiinnitettävä huomiota muun muassa rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Pykälän perustelujen mukaan esimerkiksi ”harkiten ja suunnitelmallisesti tehdyistä rikoksista rangaistaan ankarammin kuin hetken mielijohteesta syntyneistä teoista” (HE 44/2002 s. 189).

3 §. Pakottaminen sukupuoliyhteyteen. Pykälän 1 momentti sisältää lievemmän rangaistusasteikon, jota sovelletaan, jos raiskaus huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuudessaan arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty. Koska lainkohdan mukaan sitä sovellettaessa voidaan ottaa huomioon myös ”muut rikokseen liittyvät seikat”, säännös olisi sellaisenaan sovellettavissa muutettavaksi ehdotettuun 1 §:n 2 momenttiin, joka koskisi kaikkia tapauksia, joissa tekijä on käyttänyt hyväksi toisen puolustuskyvyttömyyttä. Sen selvittämiseksi, että 1 momentti on sovellettavissa kaikissa edellä mainituissa tilanteissa, momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus ”hyväksikäytön” vähäisyyteen.

Momenttia sovellettaessa on pidettävä mielessä, että raiskaus edellyttää sukupuoliyhteyttä, jolla luvun 10 §:n 1 momentin mukaan tarkoitetaan sukupuolielimellä tapahtuvaa tai sukupuolielimeen kohdistuvaa seksuaalista tunkeutumista toisen kehoon. Näin ollen, jos mies vain on peniksellään kosketellut nukkuvan naisen sukupuolielintä ilman että mitään penetraatiota on tapahtunut eikä voida katsoa että kysymyksessä olisi raiskauksen yritys, tekoa ei voida 3 §:n mukaan arvioida pakottamisena sukupuoliyhteyteen. Jos sitä vastoin kysymyksessä on penetraatio, tekoa voidaan arvioida pakottamisena sukupuoliyhteyteen, jos teko on kokonaisuudessaan arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty. Tällaisesta tilanteesta voisi olla kysymys esimerkiksi, jos mies on hyväksikäyttänyt nukkuvaa naista kerran työntämällä sormensa tai viemällä peniksensä naisen vaginaan ja välittömästi lopettanut teon, kun nainen on herännyt ja protestoinut, jos tekoa muutenkin voidaan kokonaisuudessaan pitää lieventävien asianhaarojen vallitessa tehtynä.

4 §. Pakottaminen seksuaaliseen tekoon. Pakottamisesta seksuaaliseen tekoon tuomitaan, jos joku väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen ryhtymään muuhun kuin 1 §:ssä tarkoitettuun seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi ja se olennaisesti loukkaa toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Muulla seksuaalisella teolla tarkoitetaan luvun 10 §:n 2 momentin mukaan sellaista tekoa, jolla tavoitellaan seksuaalista kiihotusta tai tyydytystä ja joka tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä tekoolosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen. Esimerkiksi suuseksiä, johon ei liity penetraatiota, voidaan pitää seksuaalisena tekona.

Pykälän soveltaminen siis edellyttää väkivallan tai uhkauksen käyttämistä. Sitä vastoin sitä ei voida soveltaa, jos tekijä muulla tavoin, esimerkiksi juottamalla toiselle alkoholia, saattaa tämän puolustuskyvyttömäksi ja tekee tälle seksuaalisen teon. Niin kuin yleisperusteluissa on todettu, seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva 5 §:n 2 momentti taas on perustelujensa mukaan sovellettavissa tapauksiin, joissa tekijä käyttää hyväksi toisen sellaista puolustuskyvyttömyyttä tai tahdottomuutta, jota hän ei ole aikaansaanut.

Esityksessä ehdotetaan pykälään lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan pakottamisesta seksuaaliseen tekoon tuomitaan myös se, joka käyttämällä hyväksi sitä, että toinen

tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan vuoksi on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, saa toisen ryhtymään 1 momentissa tarkoitettuun seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi ja se olennaisesti loukkaa toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Ehdotettu momentti vastaa ehdotettua 1 §:n 2 momenttia. Momentti tarkoittaa siis sekä tapauksia, joissa tekijä on aiheuttanut uhrin puolustuskyvyttömyyden että niitä, joissa hän käyttää hyväksi toisen muutoin aiheutunutta puolustuskyvyttömyyttä. Ensin tarkoitettujen tekojen osalta kyse olisi laissa olevan tulkinnanvaraisuuden poistamisesta. Pykälän nykyinen yritystä koskeva 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi.

5 §. Seksuaalinen hyväksikäyttö. Koska pykälän 2 momentin asiasisältö ehdotetaan siirrettäväksi luvun 1 §:n 2 momenttiin ja 4 §:n uuteen 2 momenttiin, momentti ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi. Nykyinen yritystä koskeva 3 momentti muuttuisi 2 momentiksi.

2 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen tultua hyväksytyksi ja vahvistetuksi.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Laki voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnalle hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

L a k i**Rikoslain 20 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain (39/1889) 20 luvun 5 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 563/1998, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 2 momentiksi, *muutetaan* 20 luvun 1 §:n 2 momentti ja 3 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 563/1998, sekä *lisätään* 20 luvun 4 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 563/1998, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

20 luku

Seksuaalirikoksista

1 §

Raiskaus

Raiskauksesta toimitaan myös se, joka käyttämällä hyväksi sitä, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan vuoksi on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan.

3 §

Pakottaminen sukupuoliyhteyteen

Jos raiskaus, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen tai hyväksikäytön vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuudessaan arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, rikoksenteijä on tuomittava *pakottamisesta sukupuoliyhteyteen* vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

4 §

Pakottaminen seksuaaliseen tekoon

Pakottamisesta seksuaaliseen tekoon tuomitaan myös se joka käyttämällä hyväksi sitä, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan vuoksi on kykenemätön puolustamaan itseään tai ilmaisemaan

tahtoaan, saa toisen ryhtymään 1 momentissa tarkoitettuun seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi ja se olennaisesti loukkaa toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta.

5 §

Seksuaalinen hyväksikäyttö

(2 mom. kumotaan)

_____

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20 .

L a g**om ändring av 20 kap. i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i strafflagen (39/1889) 20 kap. 5 § 2 mom., sådant det lyder i lag 563/1998,
varvid det gällande 3 mom. blir 2 mom.,
ändras 20 kap. 1 § 2 mom. och 3 § 1 mom., sådana de lyder i lag 563/1998, samt
fogas till 20 kap. 4 §, sådan den lyder i lag 563/1998, ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., som följer:

20 kap.

Om sexualbrott

1 §

Våldtäkt

För våldtäkt ska också den dömas som har samlag med någon genom att utnyttja att han eller hon inte kan försvara sig eller förmår utforma eller uttrycka sin vilja till följd av medvetlöshet, sjukdom, funktionshinder, ett tillstånd av rädsla eller något annat hjälplöst tillstånd.

3 §

Tvingande till samlag

Om en våldtäkt, med hänsyn till att våldet, hotet eller *utnyttjandet* har varit ringa eller andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet har begåtts under förmildrande omständigheter, ska gärningsmannen för *tvingande till samlag* dömas till fängelse i högst tre år.

4 §

Tvingande till sexuell handling

För tvingande till sexuell handling ska också den dömas som genom att utnyttja att någon till följd av medvetlöshet, sjukdom, funktionshinder, ett tillstånd av rädsla eller något annat hjälplöst tillstånd inte kan försvara sig eller förmår utforma eller uttrycka

sin vilja får denna person att företa eller underkasta sig en sexuell handling som avses i 1 § och som väsentligen kränker hans eller hennes sexuella självbestämmanderätt.

5 §

Sexuellt utnyttjande

(2 mom. upphävs)

Denna lag träder i kraft den 20 .

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7091
ISBN 978-952-466-980-1 (nid.)
ISBN 978-952-466-981-8 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi